

Анатолій Колодний (Київ)

**ДРУГИЙ ВАТИКАНСЬКИЙ СОБОР –
МИТРОПОЛИТ ЙОСИФ СЛПІЙ –
УКРАЇНСЬКИЙ ПАТРІАРХАТ**

Як на мене, саме об'єктивна історія відносин України і Ватикану, ставлення Апостольської Столиці до долі українського народу ще не написана. В тих працях, які я читав (навіть у цьому збірнику), вона подається переважно з діаметрально протилежними оцінками. А це тому, що ця історія сама по собі як процес не є однією, надто суперечлива, а її дослідники дотримуються часто відмінних оціночних підходів до її висвітлення. Справа в тому, що католицизм до долі українства прилучився не прямо, а переважно опосередковано, через польський чинник. Останній, як знаємо, був ворожий щодо українського етносу. Костел сприяв польській колонізації українців, приниженню їх гідності, нищенню української культури, традицій і звичаїв. Захоплюючи українські терени, він ставав тут релігією знаті, а українцю-простолудину діставалося православ'я. Саме тому негатив українців щодо польського колонізатора, польського костелу переносився на католицьку релігію загалом, на її духовний центр – Ватикан. Останній нічого не зробив для зміни такої функціональності католицизму в руках польських панів. Зрештою, лише під час свого візиту в Україну Папа Іван Павло II, поляк за національністю, два рази звернувся зі словами визнання-вибачення до українців за все те недобре, що зчинила щодо них католицька спільнота. “Протягом сторіч між нами не бракувало напружень, які приводили до суперечностей. Необхідно подолати бар'єри недовіри... Тепер настав час відмежуватися від болючого минулого, – наголошував він у своєму слові на львівському іподромі у червні 2001 року. – Християни обох національностей мають крокувати разом в ім'я єдиного Христа Ісуса в напрямку до єдиного Отця під проводом того ж самого Святого Духа... Отримане й дароване прощення нехай розійдеться, наче благодійний бальзам, в серці кожного. Очищення історичної пам'яті нехай схиляє всіх до переваги того, що об'єднує, над тим, що розділяє, щоб

будувати разом майбутнє взаємної поваги, братньої співпраці і справжньої солідарності”¹.

Переважно антиукраїнською була налаштованість католицьких чинників і в містах розселення українців в діаспорі. Зокрема, виходячи з позиції, що католицизм є єдиним і при цьому національно неподільним, його владики і священнослужителі в країнах зарубіжних поселень українських греко-католиків всіляко прагнули позбавити їх належності до Східного обряду, перелицювати їх на латинське католициство, обмежуючи в різний спосіб діяльність спільнот цієї Української Церкви. Визнаємо, що в діаспорі православні українці (а це – Центр і Схід України) практично мало виїздили. В діаспорі були переважно мешканці українських греко-католицьких регіонів. Саме прагнення католициства позбавити українців їх національного сприйняття християнства спричинило протидію їх цьому шляхом переходу в православ’я, а то й у рідновірство. Скажемо коротко: католицькі владики своїм ставленням до греко-католицизму породили в українській діаспорі українське православ’я, сприяли появі Рідної Віри і РУНВіри².

Попри всі висловлені нижче критичні зауваги щодо Ватикану і його конгрегації Східних церков, все ж наголосимо, що саме зафіксована Берестейською унією 1596 року приналежність до Католицької Церкви впродовж століть допомагала дечим українським греко-католикам утримувати свою обрядову окремішність від католиків латинського обряду (зокрема польського костелу), а це, у свою чергу, допомагало утверджувати українцям свою національну самосвідомість та ідентичність, пов’язуючи їх водночас з Європою і допомагаючи їм користуватися і збагачувати себе її культурними здобутками. Відтак в Галичині греко-католик став синонімом русина, тобто українця. Завдяки цим зв’язкам з Римом в українців католицької релігійної орієнтації витворилася особлива духовність як синтез двох культур – латино-європейської і візантійсько-слов’янської, Галичина стала духовним, а то й політичним П’ємонтом України.

Ще одне. До часу проголошення незалежності Української Держави Римська Апостольська Столиця була єдиним авторитетом державного, а то й міжнародного рівня, що визнавав ієрархію

¹ Человек в мире. Антология текстов Иоанна Павла II. – Одесса, 2005. – С.410.

² Див.: Релігія і Церква в історії української діаспори. – К., 2013. – Розд. 2 і 3.

УГКЦ, а разом з цим і українців як окремих народ. До року розпаду Радянського Союзу і постанови самостійної Української Держави наявна конфесійна єдність з Римом примушувала його – по волі чи по неволі – ставати подеколи в оборону українства перед сильнішими його сусідами-ворогами, зокрема москowitzами.

Водночас зазначимо, що ставлення Ватикану, його Східної конгрегації до Української Греко-Католицької Церкви нагадує дечим ставлення пана до свого безмовного васала. З волі Ватикану Українська Греко-Католицька Церква й понині має пошматований вигляд. Функціонуючи на одних територіально-державних теренах, закарпатські греко-католики не підпорядковані київському керівництву Церкви, не говорячи при цьому про закордонні українські греко-католицькі єпархії. Вже більше півстоліття Ватикан вирішує питання канонізації митрополита Андрея Шептицького. Та й про Йосифа Сліпого чомусь забули при “записанні до Реєстру Блажених геройських свідків Євангелія” тих, хто “азнав різних випробувань з боку послідовників згубних ідеологій”. П’ятдесят років Апостольська Столиця зволікає з наданням статусу Патріархату УГКЦеркві, хоч для набуття його вона була зрілою ще за років життя митрополита Йосифа. Не стану говорити тут про нехтування Ватиканом Артикулами Берестейської унії 1596 року, ведення перемовин поза спиною УГКЦ про її історичну долю з Московським Патріархатом тощо. Сприймаючи це через призму національних інтересів українства, акцентуємо питання: Чи може таке творити щодо тебе твій друг? Все це, в силу духовної підпорядкованості Апостольській Столиці, мовчки, чомусь навіть як належне, низькосхильно сприймають ієрархи і священослужителі УГКЦеркви, але із невдоволенням до такого ставляться її миряни, а тим більше всі свідомі українці, які мають усталене почуття національної гідності, не вибачають тим, хто не шанує їх власну гідність.

Автор не належить до вірян якоїсь діючої в Україні Католицької Церкви, а тому користає можливістю вільних висловлювань свого бачення процесів набуття УГКЦ патріаршого статусу, оцінки тих махінацій, до яких, на його думку як свідомого, незаангажованого і патріотично налаштованого українця, вдається Апостольська Столиця при вирішенні цих проблем Української Церкви.

В 1963 році завдяки старанням папи Івана ХХІІІ (велика дяка йому!) вийшов на волю з комуністичного ГУЛАГу глава УГКЦ Йо-

сиф Сліпий. Звільнивши з Сибіру митрополита, Микита Хрушов мав намір здійснити “акт доброї волі” щодо Римського Папи, сподіваючись при цьому, що понад 70-річний владика, зморений табірним життям, не довго буде благодентствувати в Римі. Пізніше стало відомо, що Ватикан через перебуваючого в Москві католицького діяча Віллебрандса навіть нібито взяв на себе зобов’язання не допустити до того, щоб колишній в’язень турбував якоюсь своєю діяльністю гонителів його Української Церкви і Нації. У день свого від’їзду до Риму митрополит висвятив на єпископа “катакомбної Церкви” колишнього ігумена редемптористського монастиря в Тернополі отця Василя Величковського і тим самим забезпечив безперервність УГКЦеркви. В тому часі УГКЦерква на її Батьківщині була в забороні, діяла “в катакомбах”, а в діаспорі була роздріблена на окремі Апостольські екзархати та єпархії, об’єднані хіба що під протекторатом конгрегації Східних Церков в Римі без єдиного об’єднуючого авторитету – глави тієї Церкви. Оцінюючи діаспорну ситуацію, отець Іван Шевців писав: “Наші єпископи звикли вільно поводитися у своїх єпархіях і екзархатах й рядити ними в імені папи, наче удільні князі (бо звісно: Бог – високо, папа – далеко). З появою на волі глави УГКЦ постала необхідність об’єднати під його проводом наші еміграційні екзархати і єпархії в єдине ціле й слухатися свого рідного авторитету. Це добре відчували миряни і багато священиків, але не всі єпископи! Їм це було зайвим!”³.

Прибуття до Риму Ісповідника віри Йосифа Сліпого, який за свою вірність Католицькій Церкві протягом 18 років був “в’язнем Кремля”, було знаковою подією в час роботи Другого Ватиканського Собору, до якої він активно прилучився. Після визнання Собором того, що в Східних Церквах Патріархати є завершенням їх організаційної структурної побудови в національних або обрядових кордонах, митрополит Йосиф Сліпий, виступаючи на Соборі перед соборовими отцями, висловив прохання створення Українського Католицького Києво-Галицького Патріархату. Схваливши цю ідею своїми оплесками, Собор тоді цю справу не вирішив, а передав її на розсуд Папі Римському. Саме з того часу й почалися в українській греко-католицькій діаспорі змагання за створення Українського Католицького Патріархату, що, зрозуміло, значно піднесло б авторитет УГКЦеркви. Вона була б свого роду “субститу-

³ Див.: Іван Шевців: життєпис українця-християнина. – К., 2011. – С.314

том” заміником української державної самостійності (в часах і на теренах скитальщини) та духовним об’єднуючим лучником усіх українців у вільному світі та з Церквою-Матір’ю в Україні згідно з девізом Йосифа Сліпого “Наша Церква (на чужині) – це наша Держава”.

Восени 1963 року митрополит Йосиф проголосив документ-проект про створення Українського Католицького Патріархату. Виглядало тоді, що на Соборі питання інституалізації останнього постало ще якимсь несподівано, але гадалося, що тепер воно, як надто актуальне, може бути скоро вирішеним. Всі підстави для цього були наявні. Після визнання Апостольською Столицею права Верховного Архієпископа за митрополитом Йосифом, а титул цей і судовласть рівнозначні з патріаршими станами, були наявні всі підстави для організації Українського Католицького Києво-Галицького Патріархату. На IV Архієпископському Синоді УГКЦ в Римі 9 жовтня 1969 року всі владика (а їх було тоді 18) прийняли спільне Пастирське Послання, в якому заявили, що ідея Українського Патріархату в українства не нова, живе ще з часу митрополитів Рутського і Могили, а відтак вже наступив час її здійснити. Синод надіслав листа у тій справі до Папи Павла VI. Цей вияв прагнення до свого Патріархату не був якимсь бунтом проти Католицької Церкви, як дехто називає його, а просто бажанням відновити ті древні права Української Церкви на самоврядування, які були гарантовані Артикулами Унії її з Римом 1596 року і Декретом про Східні Церкви Другого Ватиканського Собору. Відтак зусилля Архієрейського Собору і, зокрема, глави УГКЦ митрополита Йосифа до створення Патріархату – це не бажання ласки, а законне домагання повернення Українській Церкві тих прадавніх прав, які вона мала, належачи до Константинопольського Патріархату. 4 жовтня 1969 року митрополит Йосиф заявив: “Ми стоїмо безповоротно на патріархальнім устрої нашої Церкви, а в Католицькій Церкві під проводом Намісника святого Петра наша Помісна Церква має запевнену самобутність і розвиток. Очевидно, що нам ніхто нічого даром не дасть, але ми мусимо самі мозольною працею здобути належне. Увесь народ і всі вірні за нами однією лавою”.

З 1975 року частина ієрархів, кліру та мирян почали іменувати Йосифа Сліпого Патріархом. Проте як раніше, так і опісля керівництво Апостольської Столиці не підтримало ці наміри українських католиків, наголошуючи, що це є лише церковне питання і

ніякого відношення воно до міждержавних відносин Ватикану та України не має.

У травні 1992 року, уже у Львові, на засіданні першого Синоду місцевих і зарубіжних українських греко-католицьких єпископів знову було розглянуте питання патріархату, а також заснування постійного Синоду Церкви, помісного церковного права, розбудови організаційних структур Церкви та ін. І це актуально, бо ж з прагненням УГКЦ до усамостійнення органічно пов'язане вирішення питання літургійної реформи, зокрема уніфікації та упорядкування літургійної практики – чину богослужіння, усталеної мови та термінології, очищення від чужиницьких нашарувань (полонізму, російськості, латинства). Кардинал Мирослав Любачівський, як глава УГКЦ, подав тоді всі документи Синоду на затвердження Папі Івану Павлу II, але його рішення (а опісля і його наступника) Церква до цього часу не одержала. А пройшло аж 20 років! Відтак одна із найчисельніших і найавторитетніших Східних церков – УГКЦ — залишається із мінімально можливим ступенем самоврядування. Дрібнотні Східні Церкви його мають.

Бажання патріархату з Блаженнішим Йосифом у проводі після його повернення із заслання стало тоді в українському греко-католицькому світі всенародним. Однією із вагомих підстав для такого сподівання було те, що, як писав отець Іван Шевців, “наша Церква вкрита ореолом мучеництва, а патріарший клубок на голові її архипастиря буде радше короною за всі її дотеперішні терпіння Христа ради і за вірність Христовим намісникам у Римі”⁴.

Спочатку думалося, що набуття УГКЦ статусу Патріархату буде чистою формальністю, а відтак відбудеться в прискореному темпі. Але ще тоді один із відомих греко-католицьких священиків (не буду тут називати його, бо він боїться зневаги за це до себе від Ватикану) написав у своєму листі: “Ми будемо мати Патріархат тоді, коли свиня на дерево влізе! Рим про все те наше знає. А ми себе хвалимо, яка то ми Церква мучеників і великанів, але визнаймо, що ми – Церква карликів, а тії справжні мученики не знають, за що й загинули. Або – чи ми принаймні їхньої жертви не віміємо тепер використати, чи краще: на ній творити великі діла”⁵. Ці слова-визнання отець написав, враховуючи ту мовчанку, яку виявила Апостольська Столиця до шестимільйонних переслідуваних при радя-

⁴ Там само. – С.270.

⁵ Там само. – С.271.

нському режимі в Союзі українців-католиків Східного обряду, півмільйона українців-католиків, що не мали бодай якоїсь релігійної обслуги у своїм обряді в Польщі, вірян жодної діючої греко-католицької єпархії в Чехословаччині.

Перші заходи греко-католицьких діаспорних владик і бажання вірян Церкви у справі Українського Патріархату викликали лють і страх у давніх і заядлих ворогів українства, зокрема у Москві і Варшаві. Вони вжили всіх заходів, щоб не допустити до того. Цьому сприяла також відсутність єдності між поставленими Ватиканом на українські греко-католицькі єпархії владиками, втручання у вирішення справи Патріархату неприхильних до УГКЦ москвофілів із Римської Курії, зрештою і невмотивована груба відмова Павла VI Йосифу Сліпому у здійсненні ідеї Патріархату. Саме цей Папа протягом всього свого понтифікату виявився найбільш байдужим до долі українців і їх Церкви. Він категорично заборонив митрополиту обстоювання УГКЦерквою ідеї Патріархату і його права іменуватися Патріархом. При цьому цей наслідник Петра у своїй амбітності поставив себе навіть понад рішення Другого Ватиканського Собору, який надав право Патріархату Східним Церквам, оплесками сприйняв заяву Ісповідника віри про бажання УГКЦ на цей статус, зневажив волею мільйонів українських вірян, які підтримали означену ідею, знехтував гарантованим Артикулами Берестейської Унії праві УГКЦ на самостійність у своїх відносинах з латинською Церквою. Якщо таку байдужість його попередників до долі УГКЦ ще можна було пояснити поганим знанням ними української історії, історії християнства на теренах України, то в останньому закинути Павлу VI не можна. Він був надто чуйний і любезний до Москви, її ледь не державної Російської Православної Церкви, всіх їх забаганок. Апостольська Столиця років цього Папи легко віддала парафії українських греко-католиків Західної України на “православне перевиховання” своєму агресивному конкурентові на християнській ниві – Церкві Московського Патріархату, не дозволивши навіть на Другому Ватиканському Соборі (та й інде) щось зле казати на адресу Православ'я Росії і СРСП за переслідування й ув'язнення українських греко-католиків, насамперед всіх архиєреїв цієї Церкви. Пій XII був останнім папою, який публічно плакав над руїнами Української Греко-Католицької Церкви у своїй енцикліці “Всі Східні Церкви”

1946 року. Павло VI виявився абсолютно глухим до тих листів, які надходили до нього з приводу Патріархату від різних українських греко-католицьких дописувачів, навіть не відповідав хоч в якийсь спосіб на них.

У співзвуччі із своїм патроном діяли практично всі римо-католицькі кардинали, мотивуючи це тим, що, дивись, в одного народу має бути лише одна Католицька Церква.

Німець Віллебрандс, голандець де Фістенберг, француз Війо, поляк Рубін, італієць Казароллі, австріяк Кассіді та інші кардинали, здійснюючи промосковську *Ostpolitik* Ватикану, голосно виступали проти статусу Патріархату за УГКЦ. Коштом українців вони також прагнули добитися якогось дивного і тільки їм зрозумілого миру з православними московитами. Про все це закулісся можна детальніше прочитати в моїй книзі “Іван Шевців: життєпис українця-християнина” (К., 2011).

Враховуючи ситуацію, яка склалася, Ісповідник віри митрополит Йосиф зайняв в ній рішучу позицію. Як зазначає Любомир Гузар, до нього скрізь ставилися дуже серйозно. “Він був такою по-статтю, яка собою щось представляла. То не був “м’ягоконький чоловічок”. То була людина, яка мала думку, становище і трималася того, у що вірила”. Він не знаходив ніяких слухних аргументів у відмові Українській Церкві в Патріархаті. Розповідають, що коли Йосиф Сліпий з’являвся в Римській Курії (а ріст владики був десь за два метри), то відразу ж по всіх її приміщеннях пролітала інформація про це, ватиканські чиновники тут же закривали зсередини на ключ свої кабінети, бо ж боялися розгніваного на них владику. У своїх відносинах з ними Йосиф Сліпий був прямим і безкомпромісним. Він папі Павлу VI прямо сказав: “Ми не для того стали католиками, щоб перестати бути українцями”, наголосивши, що якщо Ви не проголосите Патріархат, то це зробить Ваш наступник. Правда, наступник (а це – папа Іван Павло II), зайнявши з цього питання більш прихильну позицію, лише проголосив, що має ідею Українського Патріархату у своїй думці і з цим й помер, хоч керував понад 20 років РКЦ. А ось від наступного Папи Бенедикта XVI і чекати цього визнання було нічого. Відомо, що він разом із своїм земляком-німцем кардиналом Каспером (ще як кардинал Ратцінгер) був серед тих трьох із 123, які на Синоді кардиналів Римо-Католицької Церкви 6 лютого 2003 року проголосували проти надання

УГКЦ статусу Патріархату⁶. Але ж, враховуючи хоч би історію двох світових воєн і ролі в них Німеччини, мали б ці кардинали, як покаяння-спокуту, позитивом вирішувати питання, що стосуються української історії і долі її народу. Кардинал Ратцінгер залишився до нас глухим.

Актуалізуючи питання одержання статусу Патріархату УГКЦ, владика Йосиф керувався при цьому не своїми амбіціями зватися Патріархом, як це кваліфікували його недруги (навіть з УГКЦ, зокрема такі як нині суцільний в Україні єпископ Сапеляк), а усвідомленням того, що саме такий акт єднання з Римом поверне Українській Церкві її давню провідну роль на Сході Європи, а Патріарх стане спадкоємцем давніх прав і судової влади київських митрополитів, а вслід за тим матиме право поширювати ідею церковного з'єднання – ідею правдивого православ'я також і поза межі України. Окремий Український Патріархат “раз і назавжди відокремить Українську Церкву від Москви та її претензій на вертати українських християн на своє Московське благочестя”, “втне московські претензії затримати нас у своїй орбіті під впливом т. зв. Третього Риму і поверне Україні втрачену на користь Москви місію на Сході Європи – бути носієм правдивого православ'я, яке... визнає одного Голову в Христовій Церкві”.

Митрополит Йосиф вважав, що “Український Патріархат, з'єднаний з Римом, з українським Патріархом у проводі дозволить нам ще більше закріпити наші зв'язки із Заходом і повернути на Заході давнє переконання, що Україна є частиною Європи, а не Азії, куди прагне затягнути нас Москва... Приналежність України до Європи і партиципація в усіх її культурних, духовних і політичних здобутках є можливими тільки через Рим і при допомозі Риму. Окремий Український Католицький Патріархат мав би служити своєрідним лучником України з Європою в духовній, релігійній і культурній площинах”.

При цьому владика Йосиф враховував і те, що “створення-заіснування Українського Патріархату, хоч покищо тільки на чужині, причиниться до уніфікації т.зн. поєднання в одно всіх наших митрополій та апостольських екзархатів на чужині під проводом одного пастиря – Українського Патріарха, а це причиниться до за-

⁶ Косів М. Києво-Галицький Патріархат Української Церкви як українська багатівікова туга за єдністю. – Львів, 2004.

кріплення однієї судовласті і дисципліни всередині нашої Церкви на чужині, доведе до обрядової і мовної одноманітності в різних дієцезіях і країнах, зцементує в одно нашу ієрархію і мирян. Словом, приведе до оживлення і зміцнення релігійного життя вірних нашої Церкви та причиниться до її розквіту на чужині й приготування до відбудови Царства Божого у Вільній Україні”⁷.

Не будемо тут докопуватися до того, хто в католицькій цитаделі постійно грав злу шутку проти українського народу і його Церкви (скоріше це йшло від найвищої особи – суверена Апостольської держави), але фактом є те, що знайти в історії відносин Україна-Ватикан якусь світлу сторінку надто тяжко. Свідченням цього може слугувати хоч би те, що ніхто із духовних велетів українського народу – Тарас Шевченко, Михайло Драгоманов, Іван Франко, Леся Українка, інші – не сказали жодного доброго слова на адресу Ватикану, Римських пап в контексті оцінок їх ставлення до українства. Протилежне не будемо тут цитувати: його надто багато. Відтак Ватикан, якщо він претендує на дійсну (а не сліпу) доброзичливість українців до себе, мав би з цього зробити належні висновки. Ми, українці, можемо сприйняти заклик кардинала Любомира Гузара “Забудьмо!”. Але забути можна тоді, коли зло не повторюється. Проте й нині це не так. Я особисто із негативом сприймаю тих, хто зневажає мій народ, власне українські церковні спільноти, до якої конфесії вони не належали б. Вважаю, що історія ставлення Ватикану до України і українців у всій її суперечливості і правдивості буде все ж написана. Багато чого в ній замовчують, улесливо перекручують, перебрехують. Тут можна солідаризуватися з думкою Ліни Костенко: “Україна буде тоді, коли в світі будуть люди, які найдужче боятимуться її ганьбити”. Покищо в різний спосіб нас ганьблять, а ми – мовчимо. То ж не стіймо на колінах, наголошував Йосиф Сліпий, піднімімося на ноги.

Ще в XVII столітті Ватикан був готовий створити Український Патріархат в єдності його з Римом. Знаменитим є вислів папи Урбана VIII: “Через вас, мої русини (стара назва українців – А.К.), я сподіваюся, що Схід буде навернений”. Проте цю нашу місію собі присвоїла Польща, яка в очах західно-європейських народів поставала як “пшедмуже” – забороло християнства проти турок і татар. Через те для західно-європейського обивателя європейська

⁷ Цит. за: Іван Шевців: життєпис українця-християнина. – С.250.

культура закінчувалася кордонами Польщі, Литви і Румунії, а Україна в очах того ж обивателя залишалася й надалі частиною Росії чи Євразії. Саме тому з такою легкістю змирилися в католицькому світі (в тому ж Ватикані) із ліквідацією в Союзі в 1946 році УГКЦеркви і розчиненні її в складі Російської ПЦ. Навіть на дружбу стали набиватися до катів українства. При цьому на Заході (поруч із Московським Патріархатом на Сході) Ватикан взяв на себе роль ліквідатора діаспорних структур Української Католицької Церкви шляхом перероблення їх на римо-католицькі. Між Ватиканом і Москвою була навіть укладена в цьому якась нерозрекламована угода. Саме тому з боку Ватикану на Другому Ватиканському Соборі не звучали звинувачення Московського Патріархату і взагалі Союзу в переслідуванні релігійних спільнот, ув'язненні владик і священнослужителів Греко-Католицької Церкви тощо. Цю мовчанку, як вже зазначалося вище, перервав на Соборі лише голос Ісповідника віри Йосифа Сліпого. З Москви тоді прозвучав гнівний оклик до Ватикану: Як Ви посміли? Ми ж домовлялися? До Апостольської Столиці на перемовини приїздив навіть митрополит РПЦ Никодим (Ротов). Дізнавшись про проголошення Синодом УГКЦ Патріархату Української Церкви, патріарх РПЦ Пімен в своєму листі до Папи Івана Павла II вимагав уневажнити заяву Синоду владик, погрожуючи зірванням екуменічних перемовин Москва-Ватикан. Слід “без зволікання розпочати такі дії, – наголосив Пімен, – які не тільки що не додали б вагомості тій заяві владик УКЦеркви, але й повідомили б всі Церкви про те, що Ваша Святість не благословляє все те і не сприяє вибраному українськими католицькими єпископами шляхові щодо взаємин між нашими Церквами”.

Для багатьох підставою замислитися стало те, що на Другому Ватиканському Соборі з більш ніж десятка православних Церков була присутня лише Московська. При цьому Папа пішов назустріч Московському Патріархату, не послухавшись побажань Константинополя лише через нього розвивати стосунки із світовою православною спільнотою. Лише із-за багатьох протестів Іван Павло II з часом все ж відмовився визнавати лиш за Московію якусь домінуючу роль у розгортанні зв'язків Риму із православними. То ж наголосимо, що Ватикан не бачить того, що своїм заграваннями з Московською Церквою він підспівує її далекоглядним планам – сутнісній маргіналізації Константинополя та неформальному визнанню саме

Москви чільним репрезентантом всього християнського Сходу, своєрідним ключем до всіх інших православних спільнот⁸. Означена конфігурація відносин Ватикану з Москвою – прямо чи опосередковано – знайшла свою реабілітацію за Павла VI та Івана Павла II. Останній неодноразово йшов на поступки Москві, зокрема і в питанні надання патріаршого статусу УГКЦ, чому Московський Патріархат всіляко протидіяв.

Знаючи про ці торги і мовчання Ватикану з приводу нищення в Україні не тільки УГКЦеркви, а й взагалі будь-якої віри, Блаженніший Йосиф виголосив відомі слова-докір на адресу і Папи, і всіх католиків у вільному світі: “Український нарід в обороні своєї християнської віри і за свою вірність Апостольській Столиці терпить переслідування, поклавши гори трупів і проливши ріки крові, а ви – мовчите!”

Не визнаючи право Української Церкви на Патріархат, до яких тільки підспудних дій не вдавався Папа Павло VI, щоб ізолювати прибулого в Рим митрополита Йосифа, він вигадував різні аргументи й потаємні шляхи, щоб лиш перешкодити діаспорним владикам УГКЦеркви зібратися разом чи то на Синод, а чи ж на Собор архиєреїв. Давши митрополиту Йосифу титул кардинала, його просто без дозволу Папи не випускали на поїздки в розкидані по всьому світу українські єпархії, на зустрічі з вірянами своєї Церкви. Були введені також різні обмеження на проведення внутріцерковних заходів. При цьому папою хитрувано вигадувалися також різні аргументи того, чому УГКЦ не може бути патріаршою. Зокрема, висувався “аргумент території”, бо ж нібито парафії УГКЦ є лише в українській діаспорі. При цьому не враховувалося: по-перше, існування ще й “катакомбних парафій” і монастирів в самій Україні; по-друге, наявність не лише легальної в діаспорі, а й підпільної ієрархії Церкви на матірних теренах конфесії, очолюваної митрополитом Володимиром Стернюком (гадаю добре, що інформацію про місце її діяльності не подали Ватикану, а то б про неї явно знала б і Москва); по-третє, ігнорувалась значимість такого визнання для перспективи збереження Церкви не лише в діаспорі, а й в Україні, протидії поглиненню Російською Православною Церквою вірян і майна УГКЦ на окупованих Московією українських теренах.

⁸ Див.: Юраш Андрій. Папа Іван Павло II. – Харків, 2005. – С.38.

Та й не такою вже маленькою була УГКЦ, щоб не претендувати на свій патріарший статус. На грані століть УГКЦ лише в США нараховувала серед американців українського походження більше 105 тис. членів, 4 єпископи і 196 діючих священиків, які обслуговували 196 парафій. Загальна кількість вірян сягала четверті мільйона. Діяло 2 коледжі і 5 семінарій, мережа курсів українознавства і катехизації. Близька до цього була греко-католицька картина і в інших країнах українського поселення⁹. В діаспорі греко-католицька парохія була не тільки місцем відправлення релігійних обрядів, а й виконували роль центру налагодження організованого життя українців у вільному світі, збереження ними рідної мови та адаптації до нових умов, були центрами громадського і культурного життя.

Обурюючись ставленням Павла VI до митрополита Йосифа, Об'єднання Українських Католицьких організацій Австралії 20 червня 1971 року написало йому: “На жаль, ми, як представники нашого народу мусимо виразити здивування всіх українських католиків, які приголомшені тим, що кардиналові Йосифу Сліпому заборонено поїхати до Канади, щоб голоувати на Синоді Української Католицької ієрархії. Ця вістка охолодила серця наших людей. З усіх боків ми чуємо запитання: Що це означає? Чи наш Ісповідник віри, той, про кого папа Іван XXIII сказав, що своїми стражданнями він “збагатив скарбницю Церкви”, упав як Кедр Ливанський? Чи кардинал Йосиф Сліпий, який витримав диявольські спокуси комуністів, виявився непридатним для посади кардинала? Чи може він приєднався до тих, хто не тримається Церкви? Наші віряни бомбардирують нас подібними запитаннями кожного дня. ...Нещодавно тижневик “Вільна Думка” поінформував своїх читачів про те, що “Кардинал Сліпий – в'язень Ватикану”... Наші люди збентежені і розчаровані, вимагають пояснення і оправдання. Ми впевнені, що приниження, якого зазнав кардинал Йосиф Сліпий, було навмисне спровоковане “римськими колами”... Ми, залишки Церкви Мовчання, сини і дочки мучеників, дивимося на кардинала Сліпого як на Богом даний взірєць, як на лідера, за яким готові йти. Ми вважаємо його страждання частиною страждань Містичного Тіла Христового. Його страждання – це наші власні

⁹ Див.: Совінська Н. УГКЦ і збереження української присутності за кордоном // УГКЦ і національна ідея: трагедія – 46. Наук. збірник. – Тернопіль, 2006. – С.56–66.

страждання. Ми терпимо від його приниження, а відтак є надзвичайно засмучені. Ми впевнені, що наші брати в Україні ще більше збентежені, ще більше засмучені, ніж ми... Наші люди приголомшені, вражені і розсерджені тим фактом, що ворогів Католицької Церкви з Москви любезно вітають у Ватикані, в той час як кардиналові Йосифу Сліпому не дозволяють поїхати в Канаду. В такому контрасті наші люди не бачать Руки Божої, а скоріше перемогу ворогів Господа”¹⁰. В дещо пізнішому – лютий 1983 рік – листі українських священників-католиків з Євхаристійного конгресу Мельбурна до папи Павла читаємо: “Особливо вболіваємо над відношенням Римської Курії до нашої Церкви у вільному світі, коли ігноруються права Глави Помісної Української Католицької Церкви – її Верховного Архієпископа та рішення її Синоду; забороняються її Синоди або наявне прагнення звести їх до рівня єпископських конференцій латинської Церкви; всупереч традиції настановлюються на єпархії владики без відома Блаженнішого Верховного Архієпископа і його Синоду; включаються наші єпархії в латинські митрополії і т.п., чим нехтуються давні права нашої Помісної Церкви, визнані за нею в часі Берестейської Унії, яку прагнуть із-за цього заперечити... Нам ще важче пояснити і зрозуміти утаємничену Східну політику Римської Курії... Маємо нечуване в історії зневажання нашого обряду, обурюючі листи кардинала Війо до наших владик із заборonoю їм брати участь в Синодах УКЦеркви виводять із рівноваги... Українська Католицька Церква віддала гори трупів і ріки крові своїх найкращих синів і доньок – мучеників та ісповідників – за єдність з Римським Апостольським Престолом. Хіба б такою мала б бути заплата західного цивілізованого світу й Римського Апостольського Престолу за ті жертви нашого народу і його Церкви?! Де ж справедливість? Де ж християнська любов?” І далі: “Святіший Отче, ми нічого від Вас не бажаємо, як лише повернути нашій Українській Церкві її давні права до самоврядування і помісності Церкви у формі Українського Києво-Галицького Патріархату”¹¹.

І тут дещо образно, порівнюючи стан “в’язня Кремля” і “в’язня Ватикану”, віряни греко-католики додали: “На нашу думку, грати, клітки чи тюрми – чи то залізні, чи золоті вони – залишаються ґратами, навіть будучи прикрашеними зірочками і хрестиками. Знай-

¹⁰ Іван Шевців: життєпис українця-християнина. – С.282

¹¹ Там само. – С.332–333.

те, що Патріарх Йосиф вшановується найбільшим авторитетом серед українців”.

Свою зневагу до гандлювання питанням Патріархату віряни УГКЦеркви висловлювали не тільки Папі Римському, а й керівникам різних інституцій Апостольської Столиці. Так, у своєму листі до очільника конгрегації Східних Церков кардинала Рубіна віряни з Австралійської єпархії писали: “Нам дивно й до смерті боляче, що Українська Католицька Церква, яка дала заради засвідчення свого співтерпіння з Христом і єдності з Римом поклала гори трупів і пролляла ріки крові в очах Апостольської Столиці по сьогодні не удостоїлась визнання її помісності і патріаршого титулу прямо тому, що таке визнання не йде по лінії політичних інтересів Москви і Польщі... Все це є наслідки Східної політики (Ostpolitik) Ватикану, щоб задобрити московського “ведмедя” й купити собі у польського народу ласку коштом українського народу і його Церкви... Чи ви там, у Римі, є свідомі тієї кривди, яку ви робите нашої Українській Церкві? І Ви хочете, щоб ми мовчали? Ми водночас домагаємося сатисфакції у формі публічного виклику-спростування вашого невизнання Римською Курією Українського Патріархату ані титулу патріарха, прийнятого Блаженнішим отцем Йосифом, главою Української Католицької Церкви на загальне бажання і вимогу вірних, духовенства та ієрархії цієї Церкви і перепросьби для найдостойнішої особи їх Святості Патріарха Йосифа – нашого релігійного і національного Мойсея”.

Розкриваючи зорієнтованість організованого життя на поселеннях, голова Українського Світового Патріархального Об’єднання В.Колодчин наголошував, що “найважливішим, панівним стимулом до дії була ідея самостійності нашої Держави, а з нею і нашої Церкви. Завершення наших змагань бачили ми у помісності нашої Церкви та завершенні її устрою Києво-Галицьким Патріархатом Української Католицької Церкви. Велична постать Патріарха-Ісповідника Йосифа панувала над нашими почуваннями й ділами від хвилини Його повороту із заслання в 1963 році. Ми, миряни, відчували, що у проводі Церкви постала Людина, яка мала візію майбутнього росту нашої релігійної та світської спільноти... Дія наша кристалізувалася у Патріархальний рух”¹².

¹²Колодчин Василь. Перспективи й завдання мирянського руху в діаспорі //Роля мирян в Українській Греко-Католицькій Церкві. – Львів. 1998. – С.106.

У вересні 1971 року відбувся Третій з черги Синод владик Римо-Католицької Церкви. На ньому було біля 250 учасників-представників РКЦ зі всього світу і 25 представників Східних Церков. Кожному промовцю було визначено 5 хвилин на виступ. Блаженніший Йосиф зігнував цей регламент і виступав десь протягом півгодини у присутності Папи з критикою Москви і її Православної Церкви, хоч його й змушували про це не говорити із-за пошуків ватиканською дипломатією тісних зв'язків із советським режимом у Східній Європі. Виступаючи, владика наголосив, що “жодна Церква, жоден нарід впродовж своєї історії не переніс так багато несправедливості, скільки українці. Осягнувши незалежність на короткий час після Першої світової війни, ми скоро були поневолені москалями-комуністами, які в жорстокий спосіб знищили Українську Церкву – спочатку православну, а з часом і католицьку. Їх тепер ніхто не боронить”. Вся світова преса обширно і позитивно прокоментувала виступ Блаженнішого, звернувши увагу на те, що при цьому “духовний провідник українців-католиків затакував і Ватикан”. Проте сподівання на те, що голос митрополита Йосифа дійде до їх совісті і буде прихильно сприйнятий керівними колами Ватикану, не оправдалися. Та ж світова преса повідомила те, що Павло VI заборонив 15 владикам УКЦ, які приїхали 1 листопада на посвячення церкви Сергія і Вакха в Римі, провести свій Архирейський собор.

Ледве вдалося Блаженнішому Йосифу сформувати Постійний Синод УКЦеркви, як з боку Папської курії почався тиск на окремих його членів з порадами не приїздити на нього, відмовлятися від своїх підписів у прийнятих ухвалах. Відтак замість того, щоб боронити свої рішення і стояти міцно при керманічці Церкви, керуватися власним розумом і приймати рішення для добра своєї Церкви і народу, діаспорні владика постійно оглядалися на “кивок” і на схвалення з Ватиканського горба.

Враховуючи заборони Римської курії владикам УКЦеркви приїздити на Синоди чи Архирейські собори, глава Церкви вимушений був вдаватися до різних хитрощів. Він, щоб до певної міри перехитрити Римську Курію та обійти формальні заборони, всіляко використовував різні нагоди для неформального з'їзду-зустрічі владик Церкви, наприклад Євхаристійні чи Єкуменічні Конгреси (в Австралії, Канаді, США та ін.), якісь ювілейні зібрання тощо, на

яких приймалися рішення на користь Церкви. Але й тієї нагоди деякі діаспорні владика в боязні Римської Курії, ставлениками якої вони були, уникали. Для оправдання свого неприїзду вони знаходили різні “поважні” причини, прагнучи всю вину на неполадки в Церкві скинути на її главу митрополита Йосифа. Навіть секретар Синоду єпископ Андрій Сапеляк мав капіть написати митрополиту, що загал українських владик “рішуче відмовляється признати Вас своїм патріархом..., бо ж насильство стало постійним знярядям правління з боку Вашого Блаженства, унеможливило українським владикам відбувати свої синодальні наради, які могли б очоловати і проводити Ваше Блаженство”¹³. Певними єхидством при цьому звучать останні слова цього листа Сапеляка: “відданий Вашому Блаженству в Христі Ісусі”. Оцінюючи цей вчинок владика, отець Іван Шевців написав: “Ось Вам свідчення настанови наших владик до справи Патріархату... В Аргентині владика, вихований в чужому латинському дусі, запровадив новий стиль, іспанську мову в наші Богослужіння і взагалі сприяв асиміляції нашої молоді, а сьогодні в Україні вже багато говорить про збереження тієї молодьожі при українстві. Це приклад нашого браку почуття бути собою, бажати великого для своєї Церкви”¹⁴.

Не вірячи в можливість скликання Собору-Синоду-3’їзду УГКЦ, Блаженніший Йосиф не прийняв ініціативу з цими пропозиціями Товариства священників ім. Апостола Андрія. Часопис “Обіжник” (№2 за 1975 рік) тоді писав: “Виглядає, що трудність відбутти Собор-Синод-3’їзд Помісної УКЦеркви лежить на українській стороні. Формальне заповідження Собору чи Синоду напевне викличе формальну заборону Ватикану на його відбуття. Дотеперішній досвід показав, що наші владика мають дивні труднощі з совістю і зокрема брак відваги виступити проти таких неоправданих заборон і на Собор чи Синод не з’являється”.

Відтак тут слухними є зауваги цитованого нами вище отця Івана Шевціва: “В багатьох неполадках і слабостях нашої Церкви винні таки ми самі – наші ієрархи, зокрема діючі в діаспорі. Більшість з них – це ставленики Пап чи Римської курії, Конгрегації для Східних Церков. Ця остання не випускає зі своїх рук впливу і

¹³ Цит. за: Іван Шевців: життєпис українця-християнина. – С.350.

¹⁴ Там само. – С.351.

контролю над нашою Церквою і вибирає із поданого їй нашим Синодом “терна” (трьох) вигідних собі кандидатів у єпископи”¹⁵. Брак єдності і злагоди в Церкві, співпраці у здійсненні ідеї Українського Патріархату, незгода і брак послуху главі Церкви – ось ті чинники, які давали можливість Римській курії гандлювати УГКЦерквою так, як їй хотілося. При цьому той же отець Іван слушно наголошує: “Люди з духовістю карликів не терплять Великанів. Таким великим, непохитним Дубом на нашому горизонті постав колишній в’язень-каторжник Москви, Ісповідник віри і відважний оборонець нашої Церкви Первоієрарх Йосиф, який прийняв титул Патріарха не з чистієсь ласки, а з волі свого люду, щоб вирвати Церкву з тенет Москви, у яких опинився нині сам Ватикан”¹⁶.

В автора статті складається враження, що й титулу кардинала Йосиф Сліпий був удостоєний з метою обмежити його поїздки до своїх вірян по світу, що особливо не подобалося Московській Церкві. Відомо, що кардинал є неначе міністром Ватиканської держави, а відтак його поїздки мають дипломатично узгоджуватися з владою інших країн і відповідно оплачуватися. Саме тому дозволи на виїзди Блаженнішому у Ватикані надавали не з радістю. Їх прагнули всіяко обмежити, а то й не допустити.

Помітні непорозуміння між Вселенським Архієреєм і Верховним Архієпископом виникли при вирішенні питання коад’ютора. Маючи бажання мати на посаді глави УГКЦ послушного владика, понтифік в порушення Артикулів Берестейської унії без узгодження ні з владикою Йосифом Сліпим, ні з єпископатом УГКЦ 13 вересня 1979 року номінував митрополитом мало відомого отця Мирослава Івана Любачівського. Щоб згладити непорозуміння, але при цьому через наявних єпископів-римчуків здійснити задумане, Іван Павло II скликає в березні 1980 року під своїм головуванням (чому його, якщо є глава Церкви?) “кривдячий” (недоброзичливий) для патріарха Йосифа і його близького оточення Надзвичайний Синод всього єпископату українських поселень для обрання помічника і наступника хворого Верховного Архієпископа з наміром, як було сказано, “подбати про добро і особистий спокій 88-річного пастиря українців”, турбуючись про “підтримку сил

¹⁵ Там само. – С.292.

¹⁶ Там само. – С.301.

старенького Ісповідника віри” і надання Церкві “нової наснаги для релігійного життя”. Відомо, що на той час кандидатом Патріарха Йосифа на це місце був вже таємно висвячений, але ще не затверджений Апостольською столицею владика Любомир Гузар¹⁷. На Синоді ж проголосували за владика Мирослава Івана Любачівського, включеного з подання Папи першим у списку кандидатів на коад’ютора з правом наступництва для Верховного Архієпископа Йосифа¹⁸.

Дослідники постаті Йосифа Сліпого виокремлюють наступні ознаки його величі: скріплення віри в українців у власні сили й правду закликами: “Народе, збудись! Будьмо собою! Великого бажайте!”; виведення УГКЦеркви із галицького загумілку на світову арену з метою здійснення ідеї Українського Патріархату; розбудова власної структури Церкви, її богословських засад; здобуття статусу найкращого речника українського народу та оборонця його національних та релігійних прав до самостійного життя шляхом постійних поїздок до вірян Церкви й спілкування з ними; самостійне (не з рук Папи!) прийняття в 1975 році титулу й гідності Патріарха України і всієї Русі.

Читаєш книги циклу папа Іван Павло II і Україна і бачиш, що прихильно і схвально у його неодноразових виступах звучать слова щодо владика Йосифа, Української Католицької Церкви і взагалі щодо України і її народу. Але є слова, а є ще й діла, конкретні факти. Подамо лише один із них. Так, зумівши вижити в період перманентної “самоліквідації” уніатських Церков у країнах Східної Європи в 40-х роках м. ст., УКЦ однак в Польщі втратила завершеність своєї організаційної вибудови, підпавши під юрисдикцію примаesa Римо-Католицької Церкви в Польщі. 22 березня 1992 року папа Іван Павло II своєю булою “Весь твій народ, Польще” приєднав Перемиську греко-католицьку єпархію, яка історично завжди була складовою Києво-Галицької митрополії і знаходилася у безпосередньому підпорядкуванні її митрополитів, до римо-католицької Варшавської архієпархії. Зроблено це було без попереднього погодження або інформування про скоєне кардинала Мирос-

¹⁷ Гайковський Михайло. Папа Римський Іван Павло II і Україна. – Львів, 2004. – С.35–38.

¹⁸ Патріархат. – 2001. – №2. – С.3.

лава Любачівського. Зрештою, рішенням від 19 червня 1993 року папа перевів УГКЦ у Польщі під юрисдикцію Ватикану. Українські греко-католики в Польщі зазнавали утисків як з боку держави, так і Римо-Католицької Церкви. За захистом від свавілля католицького духовенства і нехтування ним прав католиків Східного обряду українці-католики змушені були звертатися до примаса Польщі кардинала Ю.Глемпа. Свою спеціальну освіту в Польщі греко-католицьке духовенство стало здобувати у Люблінській вищій духовній семінарії та Варшавській академії католицької теології.

Найбільшим горем для Патріарха Йосифа було те, що його задуми часто не розуміли, а відтак і не підтримували, ті, хто мав би жити долею УГКЦеркви, чим завдавали йому особливого болю і навіть сорому перед чужинцями. А між тим, як слушно наголошує наш отець Іван Шевців, “неначе стародавній Мойсей перед фараоном, так і Батько нашої Церкви-сироти митрополит Йосиф стукнув своїм патріаршим посохом об мармурову долівку Римської курії і заявив: “Відпустіть мій нарід до самостійного церковного життя! Верніть нам наші права і привілеї, бо не раби ми й не підлітки, але дозрілий нарід із славним минулим, із тисячолітніми християнськими традиціями і світлим майбутнім!.. Така постава Батька нашої Церкви не подобалася мачусі – Російській ПЦ в нашій Батьківщині, ані “опікунам” на чужині. Вони бо всі звикли, що русин хилиться перед могутніми світу цього, прохаючи ласк, вдоволеній крихтами з чужих столів... І вони здивувалися, остовпіли. Їм важко було погодитися із фактом, що Українська Католицька Церква ставить свої вимоги та ще й в такий рішучий спосіб. І вони старалися сироту застрашити, а її Батька-Мойсея висміяти і принизити серед своїх і чужих. Вони намагалися звернути нашу Церкву зі шляху самостійності, зі шляху до Патріархату! Та марні їх зусилля і намагання! В обороні сироти став Батько!”¹⁹.

Все вище із контексту відносин Ватикану з УГКЦерквою я озвучив не для того, щоб дорікнути Римській курії, а щоб спонукати її задуматися, що не можна з мотивів пошуку свого порозуміння з Москвою нехтувати українцями, що історія ватиканського негарзду щодо нас, українців, не забулася, а постійно актуалізує пи-

¹⁹ Іван Шевців: життєпис українця-християнина. – С.284–285.

тання: А чи буде цьому колись кінець? Як українець, я не можу тут вдатися до мовчання. В цьому я – не християнин.

Митрополит Йосиф покликаний у 1984 році до іншого світу. Відійшов він туди із заповітом: “Ніколи не відкажіться від Патріархату своєї Страдної Церкви, ви ж живі існуючі її діти!.. Патріархат Церкви – то видимий знак зрілості і самобутності Помісної Церкви, то могутній чинник і в церковному і в народному житті”.

Автор міг би подавати більше фактів того, як Папи Римські, Римська курія виявляли свою негідність ухвалі Другого Ватиканського Собору при вирішенні питання надання статусу Патріархату УГКЦеркви, як при цьому образливо діяли Ватиканські чиновники щодо Йосифа Сліпого і очолюваної ним Церкви. Про це можна більше прочитати у вже згаданій нашій книзі “Іван Шевців: життєпис українця-християнина”. Вона написана на багатій джерельній базі, яку із зрозумілих причин греко-католицькі автори не оприлюднюють. А відтак великий шмат історії УГКЦеркви залишається замовчаним.

Дещо вільніше почував себе митрополит в роки понтифікату Івана Павла II. Надамо тут слово кардиналу Гузару, який співпрацював із владикою Йосифом в Римі. Важлива річ, над якою він працював, – зазначає Гузар, – “це об’єднання тих людей, які були поза межами України. Він сам казав, що два рази відвідував усі наші поселення... Хотів бути з людьми, говорити з ними, заохочувати їх, дати їм відчуття, що ми є однією Церквою”. До митрополита Йосифа “не було у нас відчуття тієї єдності”. Живучи в Північній Америці, знав, що хтось там є в Бразилії і в Австралії, але не було того зацікавлення, що ми робимо, що вони роблять, якогось контакту; кожна єпархія, кожний край жив для себе. “Блаженніший Йосиф через свої поїздки об’єднував ті всі елементи, тим більше, що його супроводжували різні владики, і те відчуття єдності тих різних поселень, митрополій, єпархій та екзархій – він надав тому усьому обличчя одної Церкви... Не було легко все об’єднати, бо довгі роки існували, але були роз’єднані. Було дуже багато дрібних зацікавлень, які стояли на перешкоді того відчуття єдності... Не легко було то все якось об’єднати разом, тим більше, що були різного роду інтереси, була так звана Східна Ватиканська політика... Потребувалося багато для зрозуміння навіть такої справи як Патріархат. Було дуже багато непорозумінь, бо було незрозуміння

природи Патріархату. Все вимагало часу, але Блаженніший працював і терпів від того, що воно так поволі йшло. Він в Сибірі мав час думати і для нього все було вже samozрозумілим. А тут він зустрівся з дійсністю, коли на різних поселеннях для багатьох це не було таким очевидним. Тому через це він так багато натерпівся”²⁰.

Глава УГКЦ багато натерпівся від єпископів-римчуків своєї ж Церкви, які противилися Патріархату, однозгідності в Церкві, видавали себе як єдиновладних князків своєї єпархії. Сам владика Йосиф у своєму “Заповіті” про це сказав так: “Всі мої переживання з того приводу – зневаги, душевні рани, словом, всі оці “стріли лукавого” – вам відомі. Вони не були легші, як у в’язницях і на засланнях. І переживав я їх так само боляче, як переживав передше в’язничні тортури.”²¹. За все це маємо адресувати тут докір не тільки “князкам єпархій” УКЦ діаспори, а насамперед їх опікунам з Римської курії, які створили вже не молодому главі УГКЦ у Римі такі умови для самовияву, які не кращі від Сибірського заслання. Католицька Церква певне мала б вибачитися за коєне нею щодо Патріарха УГКЦ, приниження його гідності, перешкоди у розбудові УКЦеркви в діаспорі.

Скоро буде вже тридцять років, як були сказані слова-прохання до Ватикану митрополита Йосифа. УГКЦерква має четвертого свого главу після смерті Ісповідника віри, який вже десь півстоліття тому засвідчив наявну зрілість її до Помісності. Але справа Патріархату УГКЦ була навіть не в думці Бенедикта XVI (про нового Папу щось сказати ще не можемо), а в самій Церкві йде десятиліття (якщо не більше) гра навколо якоїсь вигаданої нею ж (чи то для самооправдання бездіяльності у виконанні заповіту Йосифа Сліпого, а чи ж знову з послушності до подібного Павла VI оклику: мовчати) Патріаршу курію. Чуємо лише свідчення глави УГКЦ: “Ми діємо як Патріарша Церква і розвиваємося як Патріарша Церква”. Йосиф Сліпий вважав свою Церкву зрілою і гідною для Патріархату вже в його роки, а його наступники говорять про якесь “певне природне зростання”, “церковну зрілість у нашій східній традиції”. Кардинал Гузар розмірковує, що Патріархат – це, дивись, не “кате-

²⁰ Любомир Гузар. Патріарх Йосиф знав, чого хотів // Наш Собор. – 2012. – №2. – С.11–12.

²¹ Заповіти Патріарха. – Львів, 1995. – С.28.

горія церковного устрою” (???), “не тільки структура”, а якийсь “духовний скарб”, “стан душі”, “це шлях”, “релігійно-церковна дійсність”, “засіб для досконалішого церковного життя”. Зрештою він заявляє, що “хотів би побачити завершення цього процесу. Може Бог дасть, що це станеться ще за мого життя, але якщо цього не буде, то не трагедія”. Водночас він говорить про якийсь “один патріархат в кафедральному соборі Святої Софії у Києві”, хоч тут же своїм засвідченням необхідності “сопричастя з Наступником святого апостола Петра” (а православні наголошують, що такого ніколи не буде) знімає ним же проголошену ідею “одного патріархату”. Ще в 2004 році Любомир Гузар твердив, що перехід до патріаршого устрою є “відповіддю Церкви на утвердження державної незалежності”. І тут роки незалежності держави, позбавлення стану Московської колонії перелетіли двадцятку, а ось роки помісності УГКЦеркви, її незалежності з відходом Івана Павла II з думкою про це папи вже й не актуалізують²².

Автор статті не є байдужим малоросом і сліпим благоговійником авторитету. То ж йому все ж хочеться сказати папі згадані вище слова Ісповідника віри: не дасте Ви статус Патріархату, то за Вами прийде той, хто його надасть. Від Бенедикта не дочекалися (та й чекати було нічого), то може надасть його наступник. І це буде у відповідності з ухвалами Другого Ватиканського Собору, які до цього діючі Папи на догоду Москви недошановували. Між тим Ухвали Собору – плід колективної думки, а не окремої земної особи.

²²Бути Людиною. Збірник цитат Блаженнішого Любомира Гузара. – К., 2011. – С.50–54.